

CSIGAHÁZBA ZÁRVA

Gyűjtöm a csigákat a kertemben, a májusnak lassan vége lesz az 1999. évben. Olyan korban települtek rám ezek a taknyos kis állatok, amikor a muszlimnak disznót adnak enni, a zsidókról Hitler-félek gondoskodnak, én pedig csirkepaprikás helyett csigát főzök: most minden előrelátás életmentéssel járhat, az ingyen jött élelem is. Igyekszem vízbe fojtani, s közben tisztára mosni őket, mint a disznót pörkölés után, majd forralni és a házukból kitépni a csúszómászókat, előttünk a nagy forduló: 2000, mi meg több évtizeddel ezelőtti időt élünk.

Öreganyó áll meg a kerítésemnél. Két évtizednyi kor óta, szomszéd-ságunk keletkezésének idejétől számítva alig váltottunk szót egymással, ezúttal meg mesélni kezd arról, miként kellett üldözött kislánként elköltöznie, majd nagylánként ismét házat választania: szerb idők, magyar idők, a vagyon egyetlen parasztkocsi-rakomány volt mindig.

Társalgunk arról, hogy a tizennyolc esztendő legény azon törö a fejét, miként tudna kilépni a korból, főként az országból, a negyvenhat éves, eddig magát érettnek hitt apuka pedig ugyanilyen ésszel jár az utcán vagy a még álló gyárban, ha meg széllal szállt az üzeme valamelyik bomba által, bámul a lyukra, a kráterre, az elizzott acélszövedményekre.

– Nem normálisak ezek – jegyzi meg a töpörödő asszony –, mert egy szép országot szétromboltak.

– Ilyen haderővel könnyen megy – vetem oda neki, miközben ő a kerítésemen könyököl, s ha már sokéves szomszédság múltán váltunk csak értelmesen szót, a cinizmusra és a provokációra is jogot formálok, mert nagy kedvem ugyan nincs a társalgásra, a bombázások pedig javában tartanak, mindennek a végét pedig a sólyom szemével és akár isteni értelemmel megáldott ember sem látja.

– Mit beszél maga? Azt hiszi, hogy a repülők tesznek tönkre bennünket?

Egyértelmű, hogy sértő szándékú a magázás, nem a tisztelet hozta ezt ki belőle, hanem komolynak vélt szavaim.

Kiengesztelem persze, s hagyom, hogy sorsáról beszéljen, meg kifejtse parasztasszonyi ép véleményét a korunkról, a ránk hozott bombákról, miközben azon töprengek, hogy én a tizenhatedik életévemen észrevétel nélkül estem át, a harminckettediken József Attilát olvastam, az ötvenedik meg, ha lesz, kerek lesz.

Markolom a nyálkás jószágot, talán némi dühvel tekintve a fűben fejlődött világra, mert becstelenség házat pénz és hitel nélkül építeni, s

ahhoz, hogy helyreálljon a világrend, ki kell főznöm és tépni őket a kacskaringós házukból.

Gallyra lépek, megrettenek, mintha ház loccsanna szét lakójával együtt. A rakéta egészen más: embert szakít darabjaira, mégsem olyan kocsonyásan, mint a talpam a csigát, s ott vér is fröccsen, s a testrészek akár összeállíthatók. A fontos csak az lehet, hogy albán, szerb, esetleg magyar vér-e ez, s ennek folytán az „alkatrészek” rendszerezését is kizárólag válogatott szakemberekre lehet bízni. Mikor történt az ölés, s ki a hulla?! Ujjlenyomat, fogak, miegymás. Kinek-kinek ez is, az is utálat: csiga mártásban, ember nemzetidegenként, másoknak ez utóbbi darabokra szórva katarzis. Számomra szégyenteljes borzalom.

A néni mesél, jómagam meg tiszteletlenül végzem a munkámat: illene odaállni a kerítés másik oldalára, nemcsak odavetni egy-egy megjegyzést, csigagyűjtés helyett már különben is az akácfa sarjait metszegetem.

- És te miért csinálod ezt?
- Valahogyan túl kellene élnünk a telet...
- Elintézték bennünket.
- El.

Olyannak látom az asszonyt, mint egykor nagyanyámat, aki állítólag bunyevác származék volt, szegénykémnek csak a hosszú fekete ruhájára s az almáriumra kiterített, meg a két asztallap közé préselt fejkendőire emlékszem tisztán, bár sok év múltán már azt is tudom, hogy tőlünk, a gyerekektől elzárt kis csésze morfiumot rejtett. Rák, bomba – mindegy. Talán, ha tud írni s olvasni, meg szerbül megszólalni, régen fény derül szememben a származására és nyelvoktatómmá válhatott volna.

Pár nappal később, valamelyik szirénabőgős estén, délutánon, éjszakán, hajnalon – akár „fölfújták”, akár lefújták az értelmet – azon gondolkodom, hogyan tekintene a mama a világra, ha látná: egykor és most is lelkeket keresnek kiterítésre, mindenkit, aki nevében eltér a többségtől: felvágják a kékvérben gyanús ereket, megdicsőülnek a tintahalak, az egyértelműen királyságra érdemesültek.

Néhány évtizeddel ezelőtt járnai kezdem kenyérért a falu egyetlen pékjéhez. A fejlődés hozta őt ide, mikortájt a házi kemencéket lerombolták, az itteni asszonyok lemondtak a kenyérsütésről. Kosovóról talált ide a pék, siptárnak nevezték a falusi magyarok minden sértő szándék nélkül, tehát albán volt. És született egy gyereke. S azon morfondírozok, miért került a kis szkipetár a szintiszta magyar faluból a hatalmas többségében magyar város szerb tanyelvű osztályába. A kislegény együtt játszott a szomszéd kocsmáros fiával és a többi kölyökkel. Semmi sem zavarta meg az életét mindaddig, amíg nem küldték a szülei a városi szerb iskolába,



hat-hét kilométerre a pékségtől, miközben a faluban száz méternyi távolságra együtt sétálhatott volna el barátaival a magyar iskolába. Nos, a kiskölyköt a tanév első napján megkérdezték a szülők, hogy miként múlt a nap. Minden jó volt – válaszolta –, de az a baj, hogy ebben az iskolában mindenki szerb, csak én vagyok az egyetlen magyar.

Vajon így villan el szempillantásnyi idő alatt minden nemzeti jelleg, ha nem fogunk fegyvert ellene? Kenyér, identitástudat, előítélet, albánság, magyarság, bunyevátság, öreganyó, taknyos csiga, előkelő londoni vagy párizsi vendéglő, békacomb, disznóhús, ramadán vagy nagyböjt, karácsony és húsvét, kemence, kuckó, puliszka, görhe, parasztcipő, népdaléneklés, agy mosás, a történelemtudat-törlés, ragaszkodás, árulás csak kedvtelésből, árulás pénzért, öröknek hitt szerelemszigetek a kukoricatáblától vagy a parki padtól a kapualjig? Vagy csak minden összezagyválódik?

Vidékünkön még mostanság is betonozás helyett gyakran saralják a padlást. Az úgy történik, hogy betongerendák helyett fagerendákat helyeznek a mennyezetre. Ezeket sártartó lécekkel belécezik, majd lesaralják. A sarat úgy készítik, hogy az eláztatott földbe szalmát taposnak, utána pedig leterítik vele a padlást. Taposott hát az ember, a kapájával forgatta is a vizes földet, közben pedig kivillant a sárból lábának a nagyujja. – Hopp, béka! – szólt, ütött a kapa fokával, ordított, kezébe kapta lábfejét, a történelem helyett pedig csak a történetek forogtak az eszében: kapával békát nem bántunk. Mert akár a varangy is visszavág.

Nem itt, a Tisza-partján kezdődött a bombázás, de talán általa rend lesz a világban, vagy legalább a vég- meg egyéb tagjaitól megfosztott országban? Rend? Milyen? Kié? Kinek a számára?

Vizet facsarok a karosszék karjából: berúgják a gólt?, mellélövik?, vége a meccsnek, s csak a szurkolók folytatják kövekkel, késekkel, vasdorongokkal? Fölszárad a víz, lemossák a vért. Jöhet az újabb meccs. Fradi-szurkolókkal vagy nélkülük.

Nem ilyen egyszerű ám, ami velünk történik, mert ilyen háború még nem volt a világban! Ennyire tökéletes, amikor kilométeres repülőgép-távolságból úgy tudnak a seggedbe lőni, mint amilyen pontossággal te a saját szeretődöt vagy feleségedet sem tudnád telibe találni néhány centiről. A pilóta is beméri, te is beméred, s tévedtek mindketten. A repülő visszater a bázisra, itt meg tányért tör mérgében az érintetlen. Tévedni férfi- meg házidolog. A tehetetlenség nem bűn, de azért, ugye, szégyelljük.

Mi a Tisza mentén mégis lovon hisszük magunkat, bár olykor még a póniról is hatalmasat eshet az ember. Meg is történik velünk, hiszen télire nagy áramhiányt jósolnak a hozzáértők, gázhoz alig jutunk...

– Gondolod, túléli a mélyhűtő ezt az örületet? – kérdi az asszony.



– Én sem vagyok okosabb magánál...

A félelem a jövőtől sokkal nagyobb annál, mintsem a mélyhűtő tartalma idegesítene: ha kell, majd lesütjük a húst. Zsírban hónapokig eláll, a kenyér százféléképp pótolható, vízért pedig eljárunk valamelyik kútra. Nedves törölközővel megtöröljük arcunkat, fogaink kihullottak, a vécé pedig egyenként próbára teszi találekonyosságunkat. Faluhelyen ilyen tekintetben a férfiak óriási előnyben vannak. A testi tisztaság lehetőségének a megvonását mégis természeti csapásként könyvelem el: még élvezetkörnyezetben is kijár ennyi a kurváknak, ugyanúgy a férfi kéjvásárlónak.

Kamaszbüszkeségem hajdani napszámok koromban nem tette lehetővé, hogy egész napi béretem adjam azért, hogy kirohanjak répakapálás közben a parcella végére vizet inni. Három évtized óta vélem hát azt, hogy embert és állatot egyaránt szomjúhozattással lehet erőszak nélkül legkegyetlenebbül büntetni.

Ha gerlét vagy verebet látok a vizescsajka szélén, óvatosan mozgok a házban, félnék elriasztani őket. Nem is igazán értem, miért nem a víz-megvonás szolgál alapul a bűnözők vagy az ártatlanok vallatásakor.

Délután áramfejlesztő érkezik a kúthoz, gyűjtjük a vizet egymást túllicitálva: leves, mosogatás, fogmosás, mosdás, ital a kutyának, a vécé sokszoros leöblítése. A gyertya, a petróleum- és az elemlámpa könnyebben nélkülözhető.

Kezemben egy Márai-kötet. Lelkész barátom annál istentelenebb viccet nem űzhetett volna velem, minthogy évekkal ezelőtt hatalmas gyertyával ajándékoz meg. S most ennek a fényénél olvasom: az író Kassán már az évszázad elején gázlámpánál, vagy éppen villanyfénynél lapozgatta könyveit. Mi meg a tehén tőgyéből traktorral is alig tudjuk kiszippantani a létfontos folyadékot. Százestendőnyi kor múltán. Igaz, már az is biztató, hogy van traktor, s örülünk a csempészett román benzinnek és dízelolajnak.

– Azt is elveszik, ha megfognak – hallom vissza a szomszédasszony szavait.

– Lószar itt minden, de a lócitrom legalább a gombának alapanyagul szolgál, a nafta meg mérgez és elillan – próbálok viccelődni.

– Te ezeket megeszed?

– A csigát? Nem rosszabb a disznónál.

– De azért, ugye, szégyelled?

– Ha büntetésnek veszem, akkor igen, mert nem hiszem, hogy éppen mi érdemeltük ezt ki.

– Csak ne kelljen menekülnünk, szomszéd.

– No látja, ahhoz képest igazi ingyencfalatok jutnak nekünk.